

COBRA RECORDS

Osiris Trio

Felix Mendelssohn Bartholdy

Trio for piano, violin and cello op. 49 in d minor

Trio for piano, violin and cello op. 66 in c minor

Romantic

Of all our most loved nineteenth century composers, Felix Mendelssohn Bartholdy least fulfils the typical image of a "romantic artist", of someone who creates to fill the gap of what he himself lacks, a person misunderstood by his contemporaries, and an individual invariably doomed to remain a social misfit because of an unhappy youth. Always short of money and physically infirm, this creator of immortal beauty is unrelentingly unsuccessful in love. It is in fact the biography of such an artist rather than his creations that works on every human emotion as a tear-jerker.

None of the above applies to Mendelssohn. He benefited from a strict but loving upbringing during which his musical talents were sensibly dealt with. Although recognised at an early age as a child prodigy, he was never exploited on this account. His parents also kept a watchful eye on sides of his personal development other than his purely musical gifts: he demonstrated an above average ability for sport, dance, chess, drawing and for languages. At the tender age of twelve, Felix was even initiated into philosophy and literature by none other than the ageing Wolfgang Goethe. Mendelssohn benefited from a classical education which would make him into a hardworking family man; and as the descendent of a banking family, he would never have financial worries. He was, furthermore, a loving husband and a devoted and ever-present father, an indefatigable advocate and supporter of the compositions of others, the founder of a highly-principled style of musical education and a driving force behind the thriving concert practices in various European capitals. He was well-travelled and well-read, modest and courteous, and at the end of his short life (Beethoven and Schubert had both recently died, while Chopin, Liszt, Verdi, Wagner and Schumann had yet to reach the peak of their fame), he was heralded by many as the greatest composer of his era.

With even a third of these qualities, Mendelssohn would have been the embodiment of a

dream-come-true for any immigrant family. In status alone, Felix far surpassed his grandfather Moses. This forefather of the Mendelssohn lineage had left the Dessau ghetto in 1743, as destitute as he was inquisitive, in order to dedicate himself to philosophy in Berlin. "Through the Rosenthaler Tor there today passed six oxen, seven pigs and a Jew" an attentive gate-keeper noted in his log-book the day Moses Mendelssohn entered Berlin through the only entrance open to Jews. Being a descendant of this scarcely-tolerated community, he was forced to buy his way into the Prussian capital. Once there, he became one of the founders of the Aufklärung or philosophical Enlightenment that arose in Europe around 1800. His sons, Joseph and Abraham, would later set up a bank in the city of Hamburg. Continuing anti-Semitism led Abraham Mendelssohn and his artistic wife, Lea Salomon, to have their four children baptised and to add the less Jewish-sounding 'Bartholdy' to their surname. Protecting Fanny, Felix, Rebecka and Paul from anti-Semitism through conversion proved to be a vain hope. Within ten years of Felix Mendelssohn Bartholdy's death, Richard Wagner would publicly question as to whether this "Jew" had managed to give expression to the true German spirit. By this, would Wagner have meant that same spirit that led the monument erected for Mendelssohn in Leipzig to be demolished on the night of 10 November, 1936, a precursor to the attempted total destruction of Jewish culture in Europe? Or was it the other composer from Leipzig that was speaking here, the one who simply couldn't stomach the fact that of all people, the intruding offspring of a Mendel had brought the German public to believe that musical history predated the arrival of Wagner himself.

Mendelssohn's work, his considerable social merits, and the special role that he played in reviving the interest in Johann Sebastian Bach, make him a unique figure in the romantic era. While his contemporaries were rather giving expression to their most intimate emotions, Mendelssohn showed himself to be a practitioner of a more classical interpretation of art.

Only his death complied with the rules of romantic art. His sister Fanny, three years older than Felix, died of a stroke. It was a blow from which he never fully recovered. To this day, the exchange of letters between brother and sister testifies to their profound relationship. The talented Fanny understood Felix better than anyone else: she saw how he dedicated himself to the standing of his family and how high the standards were that he had set. Torn apart by his loss and close to complete physical exhaustion, the 38-year old Felix was soon struck by a brain haemorrhage. A second stroke which followed proved to be fatal, and so ended a life, that once deprived of its kindred soul, appeared to have become unbearably heavy.

The Piano Trios

In January 1832, Felix writes to Fanny from Paris: "Now I would really like to write a few good piano trios". Only seven years later would this desire be realised. The virtuoso style and playful character of the trio in D minor evokes memories of the major chamber music pieces that the Mendelssohn children played in the comfort of their own home when Felix was only just ten. With Fanny on the piano, Felix on the violin and their younger brother Paul on the cello, the great and recently-written trios of Beethoven and Schubert could count on a recital at one of the weekly Sonntagsmusiken in the Mendelssohn household. Ferdinand Hiller, a composer and good friend of Mendelssohn, would later allege that he had inspired Felix to animate 'old-fashioned-sounding piano sections' with arpeggios along the same lines as he had heard it done in Paris by Liszt and Chopin. Some pianists will not have been grateful to Hiller for this. Mendelssohn rewrote whole sections of the piano score and would later say: "I really enjoy that piece; it is honest music after all, and the players will like it, because they can show off with it".

At the premiere of this first trio, the piano part was played by the composer himself, supported by Ferdinand David and Carl Wittman, the concertmaster and solo cellist

respectively of the Gewandhausorchester which was under Mendelssohn's direction. Robert Schumann spoke of it being: "the best piano trio of our time, on a par with the B flat major and D minor trios of Beethoven and Schubert's E flat major". The violinist Joseph Joachim remembered a later performance in London, for which the violin and cello parts had arrived, but not the score from which Mendelssohn himself would play. The composer had the score of a randomly-chosen piece set out on his music stand, asked the page-turner to turn the pages of the dummy at his own discretion, and then played the whole piano part from memory without a single mistake. By doing this he hoped to avoid attracting too much attention to himself at the expense of other members of the trio.

The second trio came in to being during a visit to Bad Soden in Hessen, where Mendelssohn spent almost every summer with his family. In Hessen he tried to recuperate from his exhausting livelihood as a conductor and concert organiser. The trio in C minor was dedicated to Louis Spohr and was premiered on 20 December 1845 in the Gewandhaus in Leipzig with the same musicians who had premiered the trio in D minor six years earlier.

In the second piano trio, alongside the sheer talent of the creator, one also hears echoes of Schubert, Beethoven and Bach, to mention but the most famous composers that Mendelssohn considered to be his musical forefathers and whose works he continuously interpreted and defended. It is as if Mendelssohn even explicitly tips his cap in the direction of fellow townsman Johann Sebastian Bach. The close affinity between the chorale in the fourth movement of the piano trio and the opening chorus of Cantata BWV 130, *Herr Gott, Dich loben alle wir*, one of the first that Bach wrote after being appointed cantor in the Thomaskirche in Leipzig, has been noted by several scholars. The reader is strongly encouraged to test the proof of this statement for him or herself,

and when listening to the BWV 130, may discover that other than the opening chorus with timpani and trumpets, there is also a final chorus based on the same melody played in a jubilant C major. Although admittedly not a literal citation, after an introduction in A flat major, the second theme in the finale of the piano trio takes on the form of a majestic final chorale in C major that strongly resembles the melody that was used by Bach to proclaim his devotion.

Aside from the question as to whether this knowledge adds something to the experience of listening to Mendelssohn's second piano trio, we can rest assured that the composer would have been grateful had he known that a century and a half later, the music that he created gives cause to once again refer to his distinguished predecessor.

The Osiris Trio was founded at the end of the 1980s, at a time when the interest among young musicians in classical piano trios was on the wane. Pianist Ellen Corver,

cellist Larissa Groeneveld and violinist Peter Brunt had each won their spurs in the diverse styles and genres of their

discipline. After their debut in the Amsterdam Concertgebouw, playing, amongst other pieces, Mendelssohn's second trio, the new piano trio had a fiery development and was awarded the recently-established Philip Morris Finest Selection Prize in 1992.

An ever-increasing number of concerts enabled the musicians to broaden their repertoire and to equip themselves with a solid foundation. In 1997, the trio was once again awarded a well-endowed honour: the Annie Bosboom Award from the Kersjes van de Groenekanfonds.

This award facilitated further developments in their international career.

Ellen Corver

Since then, the Osiris Trio has toured four continents, represented the Dutch delegation in one of the first editions of the Rising Stars series (an exchange between the major concert halls in Germany, Austria, Great Britain, Sweden, the Netherlands and North America), has been invited to grace an official state visit of Queen Beatrix as well as to perform Her Majesty's prestigious birthday concert (in 1995). Alongside dozens of concerts every year, the members of the Trio regularly give master classes and record CDs and on several occasions they have played Beethoven's Triple Concert with orchestras in the Netherlands and in South Africa.

Larissa Groeneveld

Peter Brunt

The repertoire of the Osiris Trio is made up of the most important works of classical and romantic music. In addition, the Trio performs pieces in which piano, violin and cello appear along with other instruments and voice, such as Messiaen's *Quatuor pour la fin du temps* and the song cycles of Shostakovich, Beethoven and Haydn.

The Osiris Trio has succeeded in giving a new impetus to this traditional combination of instruments. A number of new compositions by contemporaries have been commissioned by the Trio, works which have since been enthusiastically received in the presently-flourishing climate of performance practice for piano trio, both

in the Netherlands and abroad.
(translation Mark Turin)

Het Osiris Trio werd ruim tien jaar geleden opgericht in een tijd dat de belangstelling van jonge musici voor het klassieke pianotrio tanende was. Pianiste Ellen Corver, celliste Larissa Groeneveld en violist Peter Brunt hadden elk hun sporen verdiend in uiteenlopende genres van hun vakgebied. Na een debuut in het Amsterdamse Concertgebouw met onder meer Mendelssohns tweede trio, maakte het nieuw pianotrio een stormachtige ontwikkeling door die in 1992 werd bekroond met de zojuist ingestelde Philip Morris

Finest Selection prijs. Het snel toenemend aantal concerten stelde de musici in staat het repertoire uit te breiden en van een hecht fundament te voorzien. In 1997 zag het trio zich andermaal beloond met een fors gedoteerde onderscheiding. De Annie Bosboom Prijs van het Kersjes van de Groenekanfonds maakte een verdere uitbouw van de internationale loopbaan mogelijk.

Sindsdien bereisde het Osiris Trio vier continenten, was het de Nederlandse afvaardiging in een van de eerste edities van de serie Rising Stars (een uitwisseling tussen de belangrijkste concertpodia in Duitsland, Oostenrijk, Groot-Brittannië, Zweden, Nederland en Noord-Amerika) en werd het uitgenodigd een officieel staatsbezoek van Koningin Beatrix op te luisteren alsmede in 1997 het prestigieuze verjaardagsconcert van Hare Majesteit ten paleize te verzorgen. Naast vele tientallen concerten per

jaar geven de leden van het trio regelmatig masterclasses en worden CD's opgenomen. Ook vertolkten zij meermalen het Triple Concert van Beethoven, onder meer met orkesten in Nederland en Zuid-Afrika.

Het repertoire van het Osiris Trio omvat de belangrijkste werken uit de klassieke en romantische literatuur. Daarnaast treedt het op in bezettingen die zijn geformeerd rond piano, viool en cello zoals het Quatuor pour la fin du temps van Messiaen en liederencycli van Sjostakovitsj, Beethoven en Haydn. Ook anderszins heeft het Osiris Trio nieuwe impulsen kunnen geven aan deze traditionele combinatie van instrumenten. In opdracht van het trio ontstond een aantal nieuwe composities van tijdgenoten. Werken die inmiddels met enthousiasme zijn ontvangen in de tegenwoordig weer opbloeiende uitvoeringspraktijk voor pianotrio's in Nederland en daarbuiten.

Romantisch

Van alle ons dierbare componisten uit de negentiende eeuw, voldoet Felix Mendelssohn Bartholdy het minst aan het geijkte beeld van de romantische kunstenaar: de mens die schept vanwege groot gemis, die onbegrepen door zijn tijdgenoten en uiteraard ten gevolge van een ongelukkige jeugd gedoemd is sociaal een brokkenpiloot te blijven. Altijd krap bij kas en kwakkelend met zijn gezondheid krijgt deze schepper van onvergankelijke schoonheid, steeds nul op het rekest van de liefde. De biografie van de kunstenaar als het ideale druiprek voor vrijwel iedere emotie die om een vrije loop der tranen vraagt.

Op Mendelssohn is dit allemaal niet van toepassing. Hij genoot een strenge maar liefdevolle opvoeding waarin verstandig werd omgegaan met zijn talent. Al snel herkend als wonderkind, werd zijn uitzonderlijke gave nimmer uitgebuit. Zijn ouders hielden ook de ontplooiing van andere dan muzikale vaardigheden in het oog: hij bezat een meer dan gewone aanleg voor sport, dansen, schaken, tekenen en talen. Niemand minder dan een bejaarde Wolfgang Goethe zou de twaalfjarige Felix inwijden in filosofie en literatuur. Mendelssohn genoot een klassieke vorming die van hem een welopgevoede en hardwerkende family man zou maken. Als telg van een bankiersfamilie had hij nooit geldzorgen. Een liefhebbend echtgenoot was hij en toegewijd huisvader bovendien, onvermoeibaar pleitbezorger van andermans composities, grondlegger van hoogstaand muziekonderwijs en stimulator van een bloeiende concertpraktijk in diverse Europese hoofdsteden. Bereisd en belezen, bescheiden en wellevend. En kort voor zijn dood (Beethoven en Schubert waren net gestorven; Schumann, Chopin, Liszt, Berlioz, Verdi en Wagner nog niet op de toppen van hun roem) door velen gezien als de grootste van alle levende componisten.

Al met minder dan een derde van deze deugden zou Mendelssohn de vleesgeworden

droom zijn van elke immigrantenfamilie. Felix is zijn grootvader Moses in aanzien ruim voorbijgestreefd. De stamvader van het geslacht Mendelssohn had in 1743 het ghetto van Dessau verlaten om zich even armlastig als leergierig in Berlijn aan de wijsbegeerte te kunnen wijden. "Vandaag passeerden zes ossen, zeven varkens en een jood de Rosenthaler Tor", noteerde een punctuele poortwachter op de dag dat Moses Mendelssohn Berlijn betrad via de enige voor joden opengestelde toegang. Hij diende zich als afstammeling van een nauwelijks gedulde bevolkingsgroep voor veel geld in de Pruisische hoofdstad in te kopen. Daar werd hij een van de grondleggers van de Aufklärung, de filosofische verlichting die rond 1800 opgang deed in Europa. Zijn zonen Joseph en Abraham vestigden een bank in Hamburg. Aanhoudend antisemitisme bracht Abraham Mendelssohn en zijn kunstzinnige vrouw Lea Salomon ertoe hun vier kinderen te laten dopen en het minder joods klinkende Bartholdy toe te voegen aan de familienaam. Het bleek ijdele hoop om door bekering Fanny, Felix, Rebecka en Paul van jodenhaat te kunnen vrijwaren. Nog geen tien jaar na het overlijden van Felix Mendelssohn Bartholdy zou Richard Wagner hardop de vraag stellen of deze Jude wel uitdrukking had gegeven aan de ware Duitse geest. Zou Wagner daarmee de geest bedoeld hebben die in de nacht van 10 november 1936 het voor Mendelssohn opgerichte monument in Leipzig liet slopen als voorbode van een poging tot totale vernietiging van de joodse cultuur in Europa? Of sprak hier slechts die andere componist uit Leipzig, die niet verkroppen kon dat uitgerekend de nazaat van ene Mendel het Duitse publiek zo indringend had bijgebracht dat de muziekgeschiedenis niet pas met de komst van deze Wagner was begonnen.

Het oeuvre van Mendelssohn, zijn niet geringe maatschappelijke verdiensten en de bijzondere rol die hij heeft gespeeld in het doen herleven van de belangstelling voor Johann Sebastian Bach, maken hem tot een uitzonderlijke figuur in het tijdperk van de romantiek. Waar tijdgenoten vooral uitdrukking gaven aan het hyperpersoonlijke, toonde

Mendelssohn zich beoefenaar van een klassieke kunstopvatting.

Alleen zijn dood voldeed aan de regels van de romantische kunst. Het overlijden van Fanny – zijn drie jaar oudere zus stierf na een beroerte – was een slag die Felix niet meer te boven zou komen. Ook nu nog leest de correspondentie tussen broer en zus als de getuigenis van een allerinnigst beleefde verwantschap. Niemand begreep Felix zo goed als de hoogbegaafde Fanny. Zij zag hoezeer hij zich inzette voor het aanzien van zijn familie, hoe uitputtend zijn bestaan moest zijn, hoe hoog de idealen waren die hij zich had gesteld. Gebroken door dit verlies en de totale uitputting nabij, werd korte tijd later ook Felix, pas 38 jaar oud, door een herseninfarct getroffen. Een tweede beroerte werd hem fataal. Zo eindigde een bestaan, dat van z'n meest verwante ziel beroofd, misschien wel ondraaglijk zwaar geworden was.

De pianotrio's

In januari 1832 schrijft Felix vanuit Parijs aan Fanny: "Ik zou een paar goeie pianotrio's willen schrijven". Pas zeven jaar later komt het ervan. Het virtuoze en speelse karakter van het d-klein trio, roept in herinnering dat de kinderen Mendelssohn (Felix was amper tien) al in huiselijke kring optraden met de belangrijkste repertoirestukken uit de kamermuziek. Met Fanny aan de piano, Felix op de viool en Paul als cellist konden de grote trio's van Beethoven en later die van Schubert al kort na hun verschijnen op een vertolking rekenen tijdens een van de Sonntagsmusiken ten huize van de familie Mendelssohn. Ferdinand Hiller, een componist en goede vriend van Mendelssohn, zou later beweren Felix te hebben aangespoord om 'ouderwetse pianopassages' door in arpeggio's gebroken akkoorden te verlevendigen. Ongeveer zoals hij dat Liszt en Chopin in Parijs had horen doen. Niet alle pianisten zullen Hiller dit in dank hebben afgenomen. Mendelssohn herschreef grote delen van de pianopartij en zou later zeggen: "Ik hou van dat stuk; uiteindelijk is het eerlijke muziek en de musici zullen het waarderen omdat ze ermee kunnen laten zien wat ze waard zijn."

De componist speelde zelf piano bij de première en werd bijgestaan door Ferdinand David en Carl Wittmann, de concertmeester en de eerste cellist van het door Mendelssohn geleide Gewandhausorchester. Robert Schumann sprak van: "het beste pianotrio van onze tijd, vergelijkbaar met de trio's in Bes-groot en d-klein van Beethoven en Es-groot van Schubert." Violist Joseph Joachim herinnerde zich van een latere uitvoering in Londen, dat wel de viool- en cellopartij aangeleverd waren, maar niet de partituur waaruit Mendelssohn zelf zou spelen. De componist liet de noten van een willekeurig gekozen stuk op zijn lessenaar zetten, verzocht de bladoslaander naar eigen goeddunken blaadjes van deze dummy om te slaan en speelde vervolgens foutloos de pianopartij uit het hoofd. Hij wenste met deze prestatie niet de aandacht af te leiden van de andere leden van het trio.

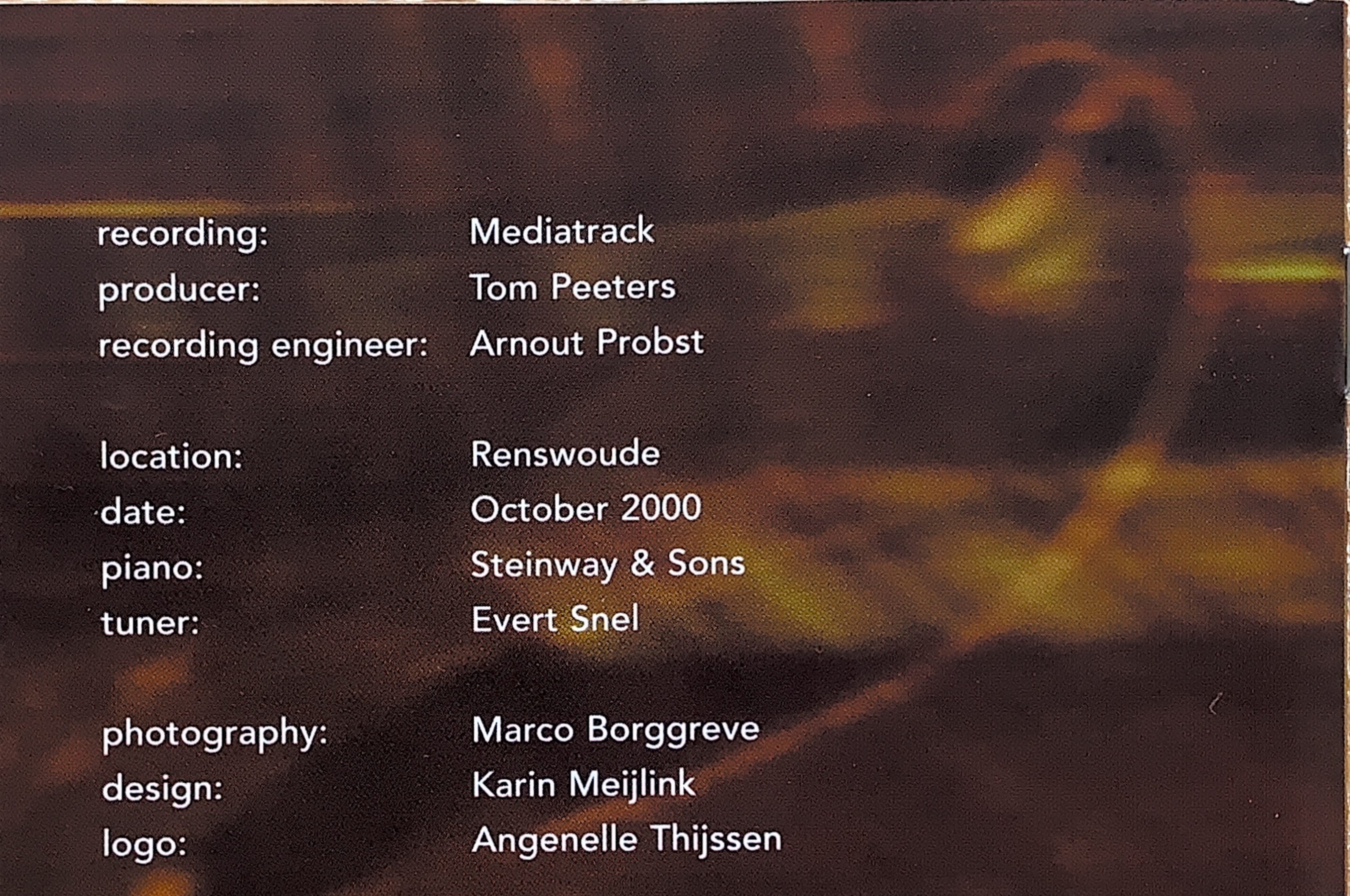
Het tweede trio ontstond tijdens een verblijf in het Hessische Bad Soden, waar Mendelssohn vrijwel iedere zomer met zijn gezin vertoefde. Hier probeerde hij bij te komen van zijn uitputtende bestaan als dirigent en concertorganisator. Het in c-klein geschreven stuk werd opgedragen aan Louis Spohr en beleefde z'n première op 20 december 1845 in het Gewandhaus te Leipzig met dezelfde musici die ook het trio in d-klein zes jaar eerder ten doop hadden gehouden.

Behalve het talent van zijn schepper klinkt in dit tweede pianotrio ook de echo door van Schubert, Beethoven en Bach, om slechts de bekendsten te noemen van de componisten die Mendelssohn tot zijn muzikale voorvaders rekende en wier werken hij onophoudelijk had vertolkt en verdedigd. Voor stadgenoot Johann Sebastian Bach lijkt Mendelssohn zelfs expliciet de hoed te lichten. Van verschillende zijden is gewezen op de sterke verwantschap die het koraal in het vierde deel van het pianotrio vertoont met het openingskoor uit de cantate BWV 130 *Herr Gott, Dich loben alle wir*, een van de eerste cantates die Bach schreef na zijn benoeming als cantor van de Thomaskirche in Leipzig.

De lezer zij van harte aangemoedigd deze stelling op waarheid te beproeven en vinde bij beluistering van dit BWV 130 behalve het openingskoor met pauken en trompetten ook nog een slotkoraal op dezelfde melodie in een jubelend C-groot. Het tweede thema in de finale van het pianotrio is weliswaar geen letterlijk citaat, maar krijgt na een introductie in As-groot de gedaante van een majestueus slotkoraal in C-groot dat sterke gelijkenis vertoont met de melodie waarop Bach uit volle borst zijn godsliefde liet bezingen.

Los van het antwoord op de vraag of die wetenschap er bij het beluisteren van Mendelssohns tweede pianotrio iets toe doet, mogen we met een gerust hart aannemen dat het de componist dankbaar zou hebben gestemd, te weten dat zijn eigen muziek anderhalve eeuw later aanleiding geeft om het werk van zijn illustere voorganger er nog eens op na te slaan.

Renee Jonker

recording:	Mediatrack
producer:	Tom Peeters
recording engineer:	Arnout Probst
location:	Renswoude
date:	October 2000
piano:	Steinway & Sons
tuner:	Evert Snel
photography:	Marco Borggreve
design:	Karin Meijlink
logo:	Angenelle Thijssen

© Cobra Records: www.cobrarecords.com

© Mediatrack: www.mediatrack.nl